

คอลัมน์ เปิดตำรา ประชาธิปไตย 1

“When we vote พลวัตการเลือกตั้งและประชาธิปไตยในอาเซียน” โดยประจักษ์ ก้องกีรติ

จรรยา ยุทธพลนาวิ

บรรณารักษ์

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

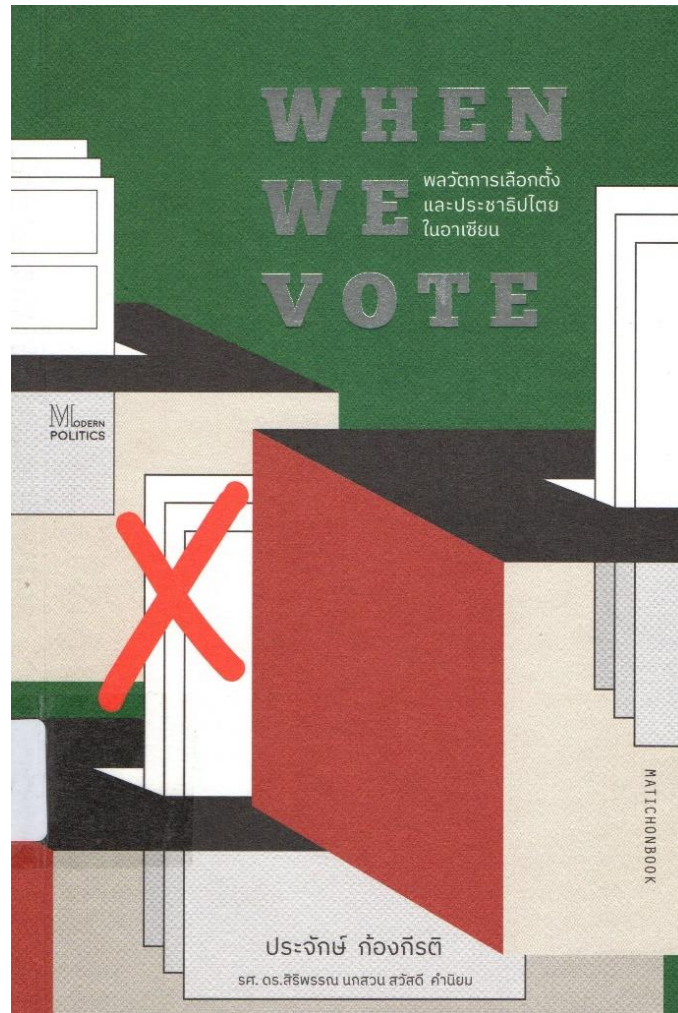
ความตื่นตัวเรื่องการเมืองของคนไทยในปัจจุบัน ทำให้หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์การเมือง เป็นที่สนใจและได้รับความนิยมในหมู่นักอ่านที่ไม่จำกัดอยู่แค่ในวงวิชาการเท่านั้น จึงอาจเรียกได้ว่าปี พ.ศ. 2563 เป็นปีแห่ง “หนังสือการเมือง” เนื่องจากหนังสือที่มีเนื้อหาทางการเมืองได้ถูกจัดพิมพ์เผยแพร่หลายเรื่อง และน่าจะมีหลายเรื่องที่น่าจะเรียกได้ว่า “ขายหมดภายในเวลาชั่วข้ามคืน” ด้วยบริบททางสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูง และความไม่ชอบธรรมที่ปรากฏในหลากหลายรูปแบบ นำมาสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากจุดเริ่มต้นในความต้องการให้ปฏิรูประบบการศึกษา การเรียกร้องสิทธิและความชอบธรรมที่พึงมี และการตั้งคำถามภายหลังครบรอบ 6 ปีของการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. 2557 ว่าไม่สามารถทำให้สังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นได้ดังที่กล่าวคำสัญญาเอาไว้ ความพยายามในการหาคำตอบของคำถามต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงนำไปสู่การแสวงหาความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองของไทยบางส่วนที่ไม่อาจเผยแพร่ในเอกสารประวัติศาสตร์กระแสหลักมากนัก

เปิดตำรา ประชาธิปไตย จึงได้หยิบเอาหนังสือการเมืองที่โดดเด่น เป็นกระแส อธิบายทั้งภาพรวมและภาพละเอียดของการเมืองไทย อันนำไปสู่การทำความเข้าใจและไม่เข้าใจ “ประชาธิปไตยแบบไทย” ตลอดจนบทบาทของเผด็จการทหารที่ไม่เคยห่างหายไปจากการเมืองไทย

เริ่มต้นด้วยหนังสือที่พัฒนามาจากรายงานการวิจัยว่าด้วยการศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบพลวัตของการเลือกตั้งใน 4 ประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย เพื่อให้

เห็นภาพรวมของการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยในอาเซียน “When we vote พลวัตการเลือกตั้งและประชาธิปไตยในอาเซียน” โดยประจักษ์ ก้องกีรติ

“When we vote พลวัตการเลือกตั้งและประชาธิปไตยในอาเซียน” โดยประจักษ์ ก้องกีรติ

ที่มาของภาพ <https://www.matichonbook.com>

“การเลือกตั้ง” และ “ประชาธิปไตย” ในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ก็อยู่ในสถานการณ์ที่พลิกผันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะเช่นกัน ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทแรกของเนื้อหาว่า

“...ทั้ง 4 ประเทศ กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายสำคัญซึ่งสะท้อนออกมาจากแบบแผนพฤติกรรมและการตัดสินใจทางการเมืองที่กลุ่มชนชั้นนำและ

พรรคการเมืองที่ครองอำนาจอยู่เดิมสูญเสียอำนาจไป หรือถูกสั่นคลอนอำนาจจนไม่อาจครองสถานะการผูกขาดทางการเมืองอย่างเหนียวแน่นและมั่นคงเหมือนเดิม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนว่าการเลือกตั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นที่ที่มีการแข่งขันทางการเมืองสูงขึ้น มิใช่พื้นที่ของการผูกขาดครอบงำอำนาจแบบที่นักวิชาการในอดีตนำเสนอ...”¹

มาเลเซีย : ประเด็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของมาเลเซียคือการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบไม่ยุติธรรม และการกระจายผู้ลงคะแนนระหว่างเขตเลือกตั้งต่างๆ อย่างไม่เสมอภาค ซึ่งฝ่ายพรรครัฐบาลที่มีฐานเสียงกับชาวมาเลย์ชนบทได้จัดเขตเลือกตั้งที่ตนเองจะได้รับผลประโยชน์มากที่สุด ใช้นโยบายหาเสียงกับความกังวลของคนมาเลย์เรื่องอัตลักษณ์ของประเทศที่อาจเปลี่ยนไป

ขณะที่คนรุ่นใหม่ชาวมาเลย์ในเขตเมือง และกลุ่มชาวจีน ได้ลงคะแนนเสียงให้พรรคฝ่ายค้านมากขึ้น รวมถึงการควบคุมสื่อของรัฐบาลมาเลเซีย ที่ปิดกั้นการเสนอความคิดที่ไม่ต้องการให้ถกเถียงในสาธารณะทั้งประเด็นชาติพันธุ์และการวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล แต่พลวัตที่สำคัญที่มีผลต่อการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2013 คือ การเข้าถึงโซเชียลมีเดียที่เพิ่มขึ้นของประชาชนมาเลเซีย ที่ทำให้การเข้าถึงข่าวสาร การรณรงค์ และการให้ความรู้ของภาคประชาสังคมเกิดขึ้นและกว้างขวางกว่าแต่ก่อน

การเลือกตั้งทั่วไปปี ค.ศ. 2018 เป็นการยุติการเมืองแบบพรรคเดียวของ UMNO หรือพรรคฝ่ายรัฐบาลประชาชนชาวมาเลเซียลงคะแนนเสียงเพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางของประเทศ หลังจากผิดหวังกับการเมืองแบบอุปถัมภ์ คอร์รัปชัน และปัญหาค่าครองชีพที่รัฐบาลพรรค UMNO ไม่สามารถแก้ปัญหาได้

อินโดนีเซีย : ภายหลังจากปกครองระบอบเผด็จการทหารของนายพลซูฮาร์โต ในปี ค.ศ.1988 อินโดนีเซียก็เดินทางไปปรับเปลี่ยนประเทศเข้าสู่ประชาธิปไตย ถึงแม้จะมีการเลือกตั้งมาแล้ว 5 ครั้ง แต่ก็มี การปรับกฎหมายการเลือกตั้งและพรรคการเมืองโดยตลอด ความซับซ้อนของระบบการเมืองในอินโดนีเซียเริ่มต้นจากพรรคการเมืองถูกจัดตั้งขึ้นมาโดยสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งจากกลุ่มมุสลิมสายเคร่งครัดและกลุ่มเคร่งครัดน้อยกว่า นโยบายของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ไม่แตกต่างกันมากนัก สะท้อนให้เห็นว่าพรรคการเมืองต่างมุ่งหวังที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองรูปแบบอุปถัมภ์

การเลือกตั้งครั้งล่าสุดของอินโดนีเซียเมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 2019 เป็นครั้งแรกของประเทศที่มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีและสภาผู้แทนราษฎรพร้อมกัน โดยโจโก วิโดโด หรือโจโกวี ยังคงได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดหลังจากได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองทรงอิทธิพลอย่าง Golkar และมีแนวร่วมกว่า 10 พรรคด้วยกัน ซึ่งต่างจากการเลือกตั้งที่เขาชนะมาในปี ค.ศ. 2014 ที่ใช้การหาเสียงโดยฟังเสียงเครือข่ายอาสาสมัครและการใช้สื่อ

ฟิลิปปินส์ : ถึงแม้จะเป็นประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยเก่าแก่มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มที่มีบทบาทหลักในการเมืองคือกลุ่มผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นและตระกูลการเมือง ซึ่งครอบงำการเมืองฟิลิปปินส์มาอย่าง

ต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าการโค่นล้มผู้นำเผด็จการอย่างเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส เมื่อปี ค.ศ. 1986 จะทำให้ประชาชนมีความหวังว่าการครอบงำจากชนชั้นนำจะจบลง แต่ผลการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในปี ค.ศ. 2013 และ 2016 กลับไม่เป็นเช่นนั้น

โรดริโก ดูเตรเต ผู้ชนะการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของฟิลิปปินส์รอบล่าสุดเป็นทายาทจากตระกูลการเมืองที่แข็งแกร่ง เขาใช้นโยบายเดียวกับที่เคยทำสำเร็จในระดับท้องถิ่นคือเรื่องของความมั่นคงและความปลอดภัยมาเป็นประเด็นหลัก รวมถึงการใช้สื่อออนไลน์และแคมเปญทางโซเชียลมีเดียด้วยการสนับสนุนจากผู้มีอิทธิพลทางความคิด (Influencers) มาเป็นกระบอกเสียง เชื่อมต่อมวลชนทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์ การวางแผนหาเสียงอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เขาได้รับความไว้วางใจจากประชาชนฟิลิปปินส์และได้เป็นประธานาธิบดี

ไทย : ผู้เขียนเห็นว่า การเมืองของประเทศไทยที่ค่อนข้างซับซ้อนกว่าประเทศเพื่อนบ้าน มีจุดเปลี่ยนและจุดพลิกผันอยู่หลายประการด้วยกัน นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการเมืองไทยภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ภายหลังจากการเกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 โดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ได้มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญเดิมและจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ที่ส่งผลให้การแข่งขันในการเลือกตั้งมีเสรีภาพที่จำกัด

ขณะที่การเลือกตั้งที่ถูกบันทึกว่าเต็มไปด้วยความรุนแรงอย่างที่ไม่มีความคาดคิดเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 เกิดขึ้นภายหลังจากรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พลัดต้นพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเข้าสู่สภา และพรรคประชาธิปัตย์ขอลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เพื่อกดดันให้เกิดการยุบสภา รวมถึงการประกาศ “บอยคอต” การเลือกตั้ง นำมวลชนไปสู่การชุมนุมกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และขัดขวางการเลือกตั้ง จนคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งในวันนั้น และกำหนดวันเลือกตั้งขึ้นมาใหม่

แต่ประเทศไทยก็ยังไม่ได้มีโอกาสพบกับการเลือกตั้ง เพราะกองทัพที่นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เข้ายึดอำนาจด้วยรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 และอยู่ในอำนาจนานกว่า 5 ปี ก่อนที่จะประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562

การเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม 2562 เป็นอีกครั้งที่การเลือกตั้งถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง เริ่มจากการที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ออกแบบระบบเลือกตั้งใหม่ มีการแบ่งเขตเลือกตั้งที่สร้างความเป็นไปได้เปรียบให้กับพรรคการเมืองที่สนับสนุนคณะรัฐประหาร และจัดตั้งพรรคพลังประชารัฐเพื่อเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งนี้

นอกจากนี้ ยังมีความผิดปกติจากผลการลงคะแนนอันเป็นข้อครหาที่นำไปสู่การกำหนดศัพท์ “บัตรเขย่ง” องค์กรสังเกตการณ์การเลือกตั้งและผู้เชี่ยวชาญต่างลงความเห็นตรงกันว่า การเลือกตั้งครั้งนี้ “ไม่อิสระ ไม่ยุติธรรม และขาดความเป็นประชาธิปไตย”

เมื่อนำระบบการเมืองและการเลือกตั้งของทั้ง 4 ประเทศมาเปรียบเทียบกัน จะเห็นว่ามาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ กำลังอยู่ในช่วงของการสร้างพรรคการเมืองที่เข้มแข็งซึ่งจะส่งผลสู่การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศ แตกต่างจากในประเทศไทยซึ่งเคยมีการปฏิรูปการเมืองในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 และถูกตัดทิ้งความสำคัญไปในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

นอกจากระบบพรรคการเมือง ระบบเลือกตั้ง ระบบอุปถัมภ์ จะเป็นตัวแปรสำคัญในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อีกปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยก็คือ “สื่อ” ซึ่งสามารถชี้แนะและเป็นตัวการควบคุมช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของคู่ต่อสู้ทางการเมืองแต่ละฝ่ายได้อย่างดี รวมถึงการแบ่งแยกทางสังคมที่นำไปสู่ความขัดแย้งและการแบ่งแยกชั่วคราวเมืองได้

หนังสือเรื่องนี้รวมถึงหนังสือที่ว่าด้วยมานุษยวิทยาการเมืองมีพร้อมให้บริการที่ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำหรับผู้ที่สนใจสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ห้องสมุด หรือติดต่อเพื่อขอยืมหนังสือผ่านทาง Facebook Fanpage: ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร – SAC Library และ Line: @sac-anthropology

วันและเวลาให้บริการ

ห้องสมุด ชั้น 7-8 เวลาให้บริการ วันจันทร์ – ศุกร์ : 08.30 – 16.30 น. และวันเสาร์ : 09.00 – 16.00 น.

ห้องสมุดสุข กาย ใจ เวลาให้บริการ วันจันทร์ – ศุกร์ : 08.00 – 18.00 น. และวันเสาร์ : 09.00 – 17.00 น.

¹จากเนื้อหาบางส่วนของบทที่ 1 สัญญาณแห่งความเปลี่ยนแปลง: การเลือกตั้งและประชาธิปไตยในมาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และไทย หน้า 3